

Prologus

Incepit expositio prologi s'm britone in Esaiam prophetam.

Nemo cum prophetas etc. Hic prologus diuiditur in quatuor partes. In quarum prima errore ponentius prophetas apud hebreos metricos esse conscriptos

eliminat. ibi. Memocum prophetas etc. In secunda op' et auctores multipliciter comendat. p qd auditor attentione exercitat. ibi. Primu de Esai sciendū etc. In tertia op' difficultate et laboris imensitate insinuat. p qd auditor beniuolentia captat. ibi. Nec igitur quāto laboris sit etc. In quarta loci et materia prophetie de

Incepit prologus in Esaiam prophetam.

Nemo cum prophetas versibus viderit esse descriptos metro eos estimet apud hebreos ligari et aliquid sile h're de psal

terminat. et p h auctores dociles reddat. ibi. Prophe-
tante aut. Hoc determinatur cum dicit. In huius in uidea.
Eps cum dicit. Necdū. et tribus i captiuitate ducti. Date
ria tangit. s. tra q's dirigis pphia cū dicit. Ac de retroq; re
gno etc. In quinta parte a paula custochio. quibus scri
bit suffragia orationum postulat. ibi. Quā quāto plus
amatis etc. Hic vltis expositioni l're insistantur.
a Memocum prophetas. libros prophetarum b Versibus vide
rit etc. distinctos breuibus clausulis. q; p cola distinguū
tur et comata. sicut infer' exponit plen'. c Retro
eos etc. ex q'situ modū loquēdi habet h hieronym'. De
trū enī cert' pedū mēsuris atq; spat'is terminat. nec vl
tra diuisione tempoz cōstitutā p'gredit. et ita q; metricē
loquitur metro q'si q'daz vinculo alligat. et dicitur a mes
tros grece qd est mēsurā latine. q; habz certā mēsurā.
syllabarum et temporum. et nemo existimet prophetas.
d Aliqd simile etc. vt. s. metris ligent. aut metricē scri
bant. sicut enī dicit orator. Psalterius lyrici cōponere
pedes. In ep'la ad paulinū. vbi exponit l'ra illa. dauid
symonides nē etc. inuenies istū vsū cū expositione sua.
Itē finis puerb'oz ab illo loco. s. Mulierē fortē q's iue
niet. metricē scribit. vide. s. in plogo sup libros regū ab
illo loco. s. etiā psalmi vsq; ad locū. Porro q' nōq; litere.
et inuenies sat' de metris istis. Itē in scdo plogo super
Job dicit hieronym'. Quia fere scripturarū cantica sub
metro cōphendi. i. metricē scribi. Sed pot' estimet hies
e Qd in demosthene etc. i. in scriptu. et in prophetis.
ris demosthenis et tullij. q; psalce scripserūt et si metricē
f Et p cola etc. pphie. sicut opa tullij et demosthenis.
g Qui vtiq; p'sa. etc. In scdo plogo sup Job circa me
diū dictū ē qd sit p'sa. et qd vsus. Cola et comata appel
lat maiores et minores distinctiōes. Colon ei grece mē
brū latine. Coma autē interpretat' articul' siue p'cula. Ar
ticulus autē dicitur parū mēbrū. Sicut autē in corpe articu
lus minor ē mēbro qd mai' est. sic coma minor est colo qd
dicitur mēbrū ofons. Coma vō se h'z p modus articuli. et di
cūt qdā q; coma est qū nec ē pfecta pstructio nec pfecta
sua. et fit ibi punct' rotund' et fletus. Colon vel coluz
vbi ē pfecta pstructio. s. non pfecta sua. et ibi fit punct'
elevator'. Periodus vō est qū pfecta ē cōstructio et pfecta
sua. et ibi fit vsus. vbi gra Esai. i. Q; si nolueris et me
ad iracundiā puocaueris. ecce coma. Bladi' deuorabit
vos. ecce colon vel colū. qd cōstat ex duobz comatibus.
Quia os dñi locutus est. ecce terminat' sua. et fit period'
in fine vsus. et dicitur a peri qd est circum. et odos qd ē can
ens. q'si circularis et pfect' canit. et p'ordāt satis verba

fidio. in. ff. etymol. vbi dicit. Coma particula est sine.
colon membr. perodus ambit' vel. et cū us. In ipsuz
dicitur perodus a peri qd est circum. et odos qd est via. q; i fi
ne versus pfecta est via. plationis. Et sub dicit. Fidio. fit
aut' ex punctione v'boz coma. et comate colon. et colon

mis vel opibz Salomonis
Sed qd in demosthene et
Tullio solet fieri' vt p cola
scribant et comata q vtiq;
prosa et non versibus con
scripserunt. Nos quoq; vti
litati legentium prouiden
tes: interpretationem no
uam nouo scribēdi genere

period'. coma ē iun
cture finitio. s. articu
lus. vtputa. et si vere
or indices. ecce vnuz
coma. Sequit' et aliud
coma. ne turpe sit p
fortissimo viro dice
re. et factū est colon.
mēbrū qd intellectus
sensui pstat s; adhuc
pēdet ofo. Sicq; des
inde ex plibz mēbris
fit perodus. i. extre
ma sine clausula. Ita
veterē iudicior' more

requirit. period' est lōgior esse nō dicit. q; vt spū vno pfe
ras. Pleni' loquit' fidio. i. etymolo. d. ista materia. Di
cit enī ibi. Positura est figura ad distinguēdos sensus
p cola. comata et perodos. que dū ordine suo apponit
sensus nobis lectiōis ofidit. Dicit aut' positura vel q;
punctis posit' annotant. vel q; ibi vox p intervallo di
stinctiōis deponit. has greci thelis vocāt. latini positu
ras. P'ia posita subdistictio dicitur. eadē ē et coma. Dedita
distinctio sequis ē. ipa ē et colon. Ultima distinctio est q;
totā s'nia claudit. ipa est period'. cur' vt diximus pres
sunt cola et comata. q; diuersitas punctis diuerso loco
posit' demonstrat. vbi ei in initio p'ncipatiōis. necdū ple
na sensui ps est. et tū respirare oportet fit coma. i. p'icu
la sensus. p'ctusq; ad unā l'raz ponit. et vocat' subdistictio
ctio. ab eo q; punctū subit. i. ad unā l'raz accipit. Vbi at
in sequētibz iā s'nia sensum pstat. s; adhuc superat aliqd d
sine plenitudine fit colon. i. medio distinctio mediāq; lu
terā puncto notam. i. ad mediā l'ram punctū ponim'.
Vbi vō iā p grad' p'ncipiādo plenā sine clausulā facim'
fit period'. punctiq; ad caput l're ponimus. et vocat' di
stinctio. i. distinctio. q; integrā sepat s'niā. Hec quidem
apud oratores. ceter' apud poetas. vbi i vsu post duos
pedes syllaba remanet. vt ibi. Arma virūq; cano. coma
est. q; ibi p' scāsiōne p'sasio vbi facta ē. Vbi vō post du
os pedes de parte ofonis nihil superest. vt ibi. Anglia.
flādrā. colon ē. tot' aut' vsus period' est. aliqd exponit
Per cola. i. p maiores distinctiōes. et p clausulas q'dam ex
duabz v' plibz dictiōibz p'states. vt Esai. Dereliquerūt
dñm blasphemauerūt sem' isrl'. ab alienati sūt retrofuz.
Et comata. i. minores distinctiōes. vt Esai. Vocabit nomē
h' interpretatio (et' admirabil' siliari' deus forz etc.
nē nouā. istā. s. trā statōem. q; iā noua dicit. q; de primo vas
se trāsata. s. de hebreo in latinū. nō sicut alie q; primo de
hebreo in grecū. post de greco trāsferēbant i latinū. Et
iō dicit nouā. q; asi cū nemo d' hebreo trāsulit i latinū.
i. Nouo scribēdi genere. i. psalce. q; antiq' philofophi
et poetē metricē solebāt scribere. nō psalce. vti fidio.
i. etymol. dicit. iā apud grecos q; apud latinos longe
antiquiorē curā fuisse carminū q; prose. oia enī pri' ver
sibus cōdebant. prose aut' studū sero viguit. et iō appellat'
h' Distinximus. i. distincte et (nouū genus scribēdi.
apte scripsim'. qd multū pdest legētibz. i. Ac primū
de esaiā sciendū etc. disertus. id est discretus et eloquēs.
m' Europei. qd mirū. n' Et vir nobilis. genere et
o Et urbane eloquētie. i. curialis et (nobilior' mente.
elegantis eloquētie. Aliq' libri h'nt urbane elegantie. q'si

Prologus

diceret. sicut vrbam excellunt rurales in eloquentia et curialitate. sic etas habet preminentiam eloquii pro ceteris. **P**ro p̄ hoc his quibus et illa enim incopiosa (phētis. nonne vel inordinatiōem habet in suis vrbis. sed semp or dinate loquit̄ et orate. q̄ Unde qu. ista diserte et or nate loquit̄ i hebreo. **r** Recordit̄ b qd̄ seq̄ tur. **s** Ut pre ceteris p̄ phētis. **t** Florem fmois ei? **a.** ornatiū quē habet in hebreo. **v** Trāslatio nō pot̄ fuerit et. In latino. Et rōidet ad antipo phorā q̄ possit ei fi cre q̄re. sicut trāslatio nō habet tantum ornatiū librorū q̄ntuz habet ip̄m hebraicū. multa enim bñ sonant in vna lingua q̄ non ita bñ sonat̄ si ad aliā linguā fuerint trāslata. **r** Deinde et. Pres cedenti p̄be cōmendatiōem. **y** Quā nō tā. i. m̄ā. **3** Prop̄heta (ū. dicēdus sit q̄. i. q̄ntū etiā. **3** Euāgelista q̄. v. q̄. i. tā facta. mani fesse narrat. maḡ dicens est euāgelista q̄. p̄pheta. q̄ sub eni gnate et obscure veri tate futurā p̄nūciat a. Ita enim vniuersa xpi rē. i. date et ep̄p̄sē **b** Prosecutus est. scribēdo. **e** Et nō est rē. i. p̄pheta re. **d** Sed de p̄terit rē. i. construere vel ordinare. Esa. ii. Parulus enim nat̄ est nobis. et fili⁹ datus est nobis. Ecce q̄ ep̄p̄sē p̄dicat de ip̄o. q̄tē de eccl̄ia d̄r Esa. r. ca. Quia facta est dilectio rē. **e** Unde cōfctio. id ē op̄inor vel q̄busdā cōiecturis p̄pendo. **f** Voluisse tūc r̄pis rē. i. trinitatis. incarnationis et passiois secreta mysteria. **g** Pet̄spicue ethnici. i. gentilibus q̄ erāt in egypto q̄i trāstulerunt. **h** Prodere als̄ p̄ndere. i. manifestare. vide i op̄usculo de vocabulis biblie vbi exponit̄ ethnici. **i** Melanctus canis et. **dat. vii.** **l** Que facta o paula et custochum. **l** Aniaduertus abscondita. i. de industria omisa ab il lis. lxx. interpretib. **m** Cū hāc editiōem legerit. i. in q̄ exprimunt. vñ Esa. ii. vbi. lxx. trāstulerant magni cōsili j angelus. Hieronym⁹ trāstulit sicut erat in hebreo. et vocabit̄ nomē eius admirabilis cōsiliari⁹. deus fort̄. p̄ futuru secl̄i. p̄iceps pac̄. q̄tē m̄lta omiserūt v̄ obscure trāstulerūt. sic patet in ep̄s̄la ad Desideriū sup̄apōsitā. **n** Nec ignoro rē. p̄ hoc insinuat se multum laborasse. In ista trāslatiōe s̄ dicit. q̄ prius oportuit eū addūcere hebraicū anteq̄ p̄phetaz plenū habuerit̄ intellectū. s̄ sic multū laborauit in addūcendo hebraicū. et trāstulerit̄ de postea in latinū. **o** Nec est facile vtrū sit ꝑa. s̄. l. i. a. copiosa aut diminuta. **p** Nisi intellexerit. p̄phas

in lingua hēbricū. q̄ Ante que legerit. trāslato res in latinū. Per h̄ rē p̄hendit quosdā emulos. q̄ rē. p̄ hendebāt eius trāslatiōem. nō intelligentes hebraicaz r̄ Nos quoq̄ patere. i. expōsitos esse. (veritatem. **s** Dorsibus. i. detractionibus. **t** Plurimorum mihi invidentium. **v** Qd̄. i. cui⁹ sententiam vel intellectū. **r** Cōsequi non va lent. i. nequeūt habere vel adipisci. **y** Despicit̄ q̄i m̄as leduum. **3** Sciens ḡ. i. sciens ter et prudenti. **a** In flamaz mitto manum. i. expono me periculo. i. detractionib. emulorū. et videt̄ alludere facto securo le. q̄ cū vellet syllā ro mani impetū inuim cum occidere. occidit̄ enimā forte et amicum suum. et q̄ sic erravit manus tādū in igne tenuit donec combusta fuit. vel est vulgaris modus loquēdi. **b** Et nihilominus rē. i. detractions vel fastidii plenis. **c** Lectoribus precor. qui fastidiunt. i. horrent v̄ spernit trāslatiōem meā. v̄ quos tederē eū audire. **Et** r̄ sus. Fastidit̄ teder. fastidit̄ spernit et horret. **d** Et quō. i. sicut. **e** Greci post. lxx. rē. i. eoz trāslatiōnes. **f** Legunt De istis tribz inuenies supra in scdo p̄logo sup̄ Job circa principiu. Legit̄ in quā. **g** Vel ob studiū doctrine. ne. i. exercitiū iugenti sui. vel vt multa legētes m̄lta sciant et doceant alios. **h** Vel vt. lxx. interpretū trāslatiōe trāslatiōem. q̄ collatio plurū magis valet ad melius intelligendū. **l** Sic r̄ isti. emuli mei vel lectores fastidiosi. **l** Saltē vñ. nō plures sicut greci. **m** P̄ priores. rē. i. m̄. s̄ q̄ eos q̄ de hebreo trāstulerūt in grecū. s̄ hebreo trāstulit̄ i latinū. n̄ Legit̄ pri⁹. cōl tiōne meā **o** Et postea despiciat. si respēibile viderit **p** Et iudicio discretioni. sed nō ex odiosa p̄sumptio ne. vt fiat enitatis. **q** Prop̄hetavit autē rē. i. in hierusalem. metropoli iudee. **r** Et in iudea. videt̄ hoc sup̄flui. p̄ hoc ei q̄ supra dixerat eū p̄phetasse in hier̄m. satis videt̄ dūcisse eum in iudea p̄phetasse. Ad hoc dicendū q̄ iudea quicq̄ dicitur tota terra p̄missionis. Unde in ps̄. P̄tus in iudea des us. quicq̄ dicit̄ terra duap̄ tribū. **D**ath. **q.** **g.** Audis au rem q̄ archelaus regnaret in iudea. quicq̄ ponit̄ p̄ forte iude. **q.** **P**ara. **r.** ca. **q.** iudea et hierusalē nolite r̄nere. i. fors iude et fors beniamin. in qua erat primo hierusalē. et sic accipitur hic. ponit̄ ergo hic hierusalem pro sorte beniamin. et iudea pro sorte iude.

a **Decidit** i. nondū. b **Decē tribubz** rē. s. quas postea captiua: ut salmanasar rex assyrior. Cū. uij. Regz rviij. d. translat' est isrl' de terra sua in assyrios. Contrariū m̄ videt. uij. Reg. r. in multis alijs locis q' Esaias pphetauit vsq; ad manassen q' occidit eū. r' cōstat q' nūc captiuae erant decē tribz. s. septimo anno ezechie p̄ris manasse. Unde. uij. Reg. rviij. b. anno sexto ezechie capta est Samaria et trātulit rex assyriorū israhel in assyrios. Ad qd' r̄idendū est exponendo. Prophetauit id est pphetare inchoauit.

c **Ac de vtroq; regno** i. decē tribubz et duarū. q' scissum est. sicut habet. iij. Regz r. e. d **Lexit** i. ordinauit. e **Oraculū**. pphetiā que est diuinū r̄sūz vel diuinū eloquiū. f **Et cū interdum**. hāc r̄gā materia huius libri. s. opa iusticie r' misericō. iusticie ibi. Et post babiloni ce captiuitate. Hic r̄dicō die ibi. Reditū ppli significet in iudeā. Et sequit.

g **Lamen** ois ei' cura. i. principalis interitio est. h **De vocatione gentiū**. ad fides. i. Et de aduentu xpi in carnē. l **Quē r̄pm**. l **Quāto plus amas** rē. vt p obreccatione p̄iti. i. p emulatione p̄iti. vel profusūnēna p̄itis obreccationis. m **Quantū**. detrahendo dīscip̄it. n **Qui** scit me rē. s. hebrez r' chaldaice. o **Eruditione** iudasse. i. multū laborasse. Dicif enī q' p̄ter h q' posset loqui chaldaicū fecit sibi limare p **De falsitate** scripturaz q' ante translatiōz (ventes bironymī dicebāt nos hē falsas biblias r' corruptas. q' **Inultarent**. i. impropertēt. Inultare aut aduersariōzū p̄rie dī: cū qdā cauillandō de r̄sione dēdere.

Explicit qualiscunq; expositio istius prologi. **Postilla** Nicolai de Iyra sup Esaiam incipit.

Hierusalem euangelisā dabo. Esai. li. fm q' dicit be. hieronim' in epistola ad paulinū de oibz sacre scripture libris. Esaias nō videt pphetiā sed magis euangelium terere p̄ter qd' dicit idē h̄iero. in prologo sup librū esaię q' nō tam ppheta dīcēdus est q' euangelista. Et ideo dīcēnter dīcīf verbū ppositum de ipō. hierusalē rē. In q' tangunt q̄rtor' cause hui' libri Esaię quē p̄re manibz habem'. s. efficiens. materialis. formal' r' finalis. Efficiens aut causa duplex est. Una principālis. s. spūsancto. q' inspirāte locuti sunt pphē. fm q' dīcīf scda Petri p̄mo. Nō enī volūtate hūana allata est aliq' q' ppheta. sed spūsancto inspirati locuti sunt scī dei homines. Et becausa tangit cum dīcīf. Dabo. q' cognitiōe ppheticaz dedit Esaię. de quo pōt accipi qd' dīcīf

infra. r̄lij. Dedit te in fedus ppli. Esaias ei' inter alios p̄phetas clari' descripsit mysteriū christi. p qd' genus' hui' manū est ipi deo federatū. Alia vō causa efficiens multus meritalis est. s. Esaias. q' spūsancto dictante hī clubrum p̄scripsit. que notat cū dīcīf. Euangelisā. Et cū hoc notatur etiā causa materialis r' formalis. Ad cur' intellectū scitēdū q' euangelista dicitur ab eu qd' est bonus. r' angelus qd' est nuncius. Dicit aut bonus nunci' triplici rōne. Una ratio accipit ex parte mittētis. scz q' a bono dño mittitur. r' fm h sub noie euangeliste tangit causa efficiens instrumentālis hui' libri. s. Esaias a spūsancto destinatus ad nunciandum v̄bor' scripto illa que continent in h libro. de quo pōt accipi qd' dīcīf infra. ali. Spiritus dñi sup me. eo q' vixerit me ad euāgelizandū paupbz mīsericōdit' me. Hec est litera fm translationē. r' cadē est snia i r̄sione nostra q' hic habet. Spirit' dñi sup me. eo q' vixerit me. ad annūciandū mansuetis misit me. Sed eodō modo dī aliq' bonus nūcius seu euangelista rōne boni qd' p ipm nūciatur. r' fm hoc sub nomie euāgeliste materia hui' libri designat. in quo mysteriū ipi' christi qd' non solū est bonū. sed etiā optimū describit. qz sicut dīctum est magis videt euāgelisā q' pphetiā terere. vnde pōt dīcīf illud Ruca. l. Euangelisō robis gaudū magnus qd' erit omī p̄lo. Tertio modo dī: qd' euangelista seu bon' nunci' rōne modi nūciandi. r' h est qm n solū nūciat bonū. sed etiā bono modo. videlicet lucide et ornate. Et sic sub nomie euāgeliste tangit forma hui' libri. Sciendū tñ q' duplex ē forma libri. s. forma tractandi. r' forma tractat'. Forma tractādi est mod' agēdi seu loquēdi. qui in h libro est valde lucid' r' ornar'. De claritate aut ei' dīcīf h̄iero. in plogo sup librū istū de esaię. Ita enī vniuersa r̄pi ecclesieq; mysteria ad liquidū p̄secutus est. vt nō putes est de futuro vaticinari. s. de p̄teritis hystoriā terere. De ornatu vō ipi' dīcīf in eodē plogo de esaię. Sciendū q' in smone suo dīcīf' sit. q̄ppe vt vir nobilis r' urbane eloquēte. nec hīs qd'q; in eloquio rusticitatis admittū. vnde accidit vt p̄ ceteris florē smonis ei' trāslatio nō potuerit p̄seruare. Sic igit forma tractādi hui' libri q' est idē qd' modus loquēdi designat sub nomie euāgeliste. eo q' talis mod' est optim' r' r̄pore lucid' r' ornar'. p̄ter qd' dī. i. xl. Exalta vocē tuam q' euāgelizas hierusalē. alle enī exaltat vocē suā q' ornate et lucide annūnciat suā intentionē. Forma vō tractat' est diuisio libri. de q' dīcīf scām. psequēdo. Causa vō finalis huius libri tangit sub noie hierusalē. Hierusalē enī in scriptura aliqñ accipit p ecclesia militate. Apocal. r̄ij. Vidi ciuitatē scām scām hierim descendētē de celo rē. Aliqñ vero p̄cedit iā trāphante. Gal. iij. Illa q' sursum ē hierim libeata est. fm̄is aut h' libri duplex est. Unus p̄p̄rius scz

eruditiōe iudasse: ne iudei de falsitate scripturaz ecclesijs ei' dīcīf' insultarent.

Explicit plogus. **Incipit** argumentum.

Hesaias in hierusalem nobili genere or' est. ibi q' prophetauit sub Manasse rege secutus i duas ptes occubuit Sepultusq; ē s h quercu Rogel: iuxta transitum aquarū: q's olim Ezechias rex iacto obstruxerat pulvere.

Explicit argumentum.

lacione nostra q' hic habet. Spirit' dñi sup me. eo q' vixerit me. ad annūciandū mansuetis misit me. Sed eodō modo dī aliq' bonus nūcius seu euangelista rōne boni qd' p ipm nūciatur. r' fm hoc sub nomie euāgeliste materia hui' libri designat. in quo mysteriū ipi' christi qd' non solū est bonū. sed etiā optimū describit. qz sicut dīctum est magis videt euāgelisā q' pphetiā terere. vnde pōt dīcīf illud Ruca. l. Euangelisō robis gaudū magnus qd' erit omī p̄lo. Tertio modo dī: qd' euangelista seu bon' nunci' rōne modi nūciandi. r' h est qm n solū nūciat bonū. sed etiā bono modo. videlicet lucide et ornate. Et sic sub nomie euāgeliste tangit forma hui' libri. Sciendū tñ q' duplex ē forma libri. s. forma tractandi. r' forma tractat'. Forma tractādi est mod' agēdi seu loquēdi. qui in h libro est valde lucid' r' ornar'. De claritate aut ei' dīcīf h̄iero. in plogo sup librū istū de esaię. Ita enī vniuersa r̄pi ecclesieq; mysteria ad liquidū p̄secutus est. vt nō putes est de futuro vaticinari. s. de p̄teritis hystoriā terere. De ornatu vō ipi' dīcīf in eodē plogo de esaię. Sciendū q' in smone suo dīcīf' sit. q̄ppe vt vir nobilis r' urbane eloquēte. nec hīs qd'q; in eloquio rusticitatis admittū. vnde accidit vt p̄ ceteris florē smonis ei' trāslatio nō potuerit p̄seruare. Sic igit forma tractādi hui' libri q' est idē qd' modus loquēdi designat sub nomie euāgeliste. eo q' talis mod' est optim' r' r̄pore lucid' r' ornar'. p̄ter qd' dī. i. xl. Exalta vocē tuam q' euāgelizas hierusalē. alle enī exaltat vocē suā q' ornate et lucide annūnciat suā intentionē. Forma vō tractat' est diuisio libri. de q' dīcīf scām. psequēdo. Causa vō finalis huius libri tangit sub noie hierusalē. Hierusalē enī in scriptura aliqñ accipit p ecclesia militate. Apocal. r̄ij. Vidi ciuitatē scām scām hierim descendētē de celo rē. Aliqñ vero p̄cedit iā trāphante. Gal. iij. Illa q' sursum ē hierim libeata est. fm̄is aut h' libri duplex est. Unus p̄p̄rius scz